

PROBLEM KONZERVACIJE BAROKNE SLIKE SA ŠIROKOG BRIJEGA

Pored niza ikona bizantske, italokretske, grčke i ruske škole, umjetnički vrijednija djela latinske ikonografije prava su rijetkost u gotovo čitavoj Hercegovini. Sa slikama na dasci: »Sv. Ivanom pretečom« i »Kristom« iz stare pravoslavne crkve u Mostaru, koje se pripisuju ranijem periodu,¹ barokna oltarska slika u samostanu na Širokom brijegu svakako je najkvalitetnije i jedino do sada poznato starije djelo likovne umjetnosti u ovoj oblasti. Slika predstavlja »Madonu sa svecima« (sl. 1). Rađena je uljem na platnu veličine 90X200 cm dok je gornji dio zaobljen u obliku polukruga, što je čest slučaj sa baroknim slikama većih razmjera. Na prvi pogled kompozicija nas podsjeća na »Uznešenje Marijino«, ali kada je detaljnije analiziramo konstatujemo da to ipak nije. Po uobičajenom načinu slikanja uznešenja, od Ticijana i drugih uzora baroknim slikarima, Marija je okružena anđelima i sa pogledom uzdignutim prema nebu, dok se u donjem dijelu na zemlji vidi masa vernika kako ushićenim pogledom prati taj mistični čin. Prema vrpčama koje Marija drži u rukama slikar je unio i neke detalje sa kompozicije »Madona koja daje skapular«. U tipično baroknoj atmosferi odvija se religiozna drama prikazivanja Bogorodice svecima, sa dominantnom gornjom figurom koju pridržavaju dva anđela sa strana i dvije figure: sv. Ivan od križa i sv. Tereza, iznenađeni i skrušeni prate tok zbivanja.

Centralna figura Marije (sl. 2) slikana je virtuosnim majstorstvom kako u crtežu tako i koloritu u prefinjenim oblicima rafaelske Madone, često slikane od Andrea del Sarta i njegovih sljedbenika do kasnog baroka, kome i pripada ovo djelo. Cinnobor-cvrenom haljinom pripitom uz tijelo, tamnosmeđom maramom i lepršavim ljubičastim platom dobija se iluzija pokreta. Sa donjeg dijela njene draperije opao je pigment, kao i sa većeg dijela lebdećih anđela sa strane. Najslabiji slikar-

ski dio kompozicije je lijevi anđeo sa vrlo nezgrapnim licem i crtežom.

Sl. 1. Madona sa svecima

¹ Vojislav Đurić: Dve slike mletačkog porekla iz Mostara, Naše starine IV, Sarajevo 1957, str. 179—186.

Sl. 2. Madona sa svecima (detalj)

Donje dvije figure, koje kao pandan stoje gornjoj grupi, slikarski su dobro izvedene. Naročito snažno djeluje izdužena figura sv. Ivana, tipičnog baroknog isposnika i sveca, sa blago teatralnim stavom ispružene lijeve ruke i zanosnim pogledom, jednog od svetaca dogmatičara ovog religioznog čina. (sl. 3). Pored Madone i on je dat slikarski još impresivnije i vrlo efektno u kolorističkoj igri svjetla i sjene. Kolorit starčevog lica, ruku, donje haljine i pluvijala sav je u kontrastima svjetlo-bijelog habita, zlatno-žute boje sa spoljne i crvene sa unutrašnje strane. Za razliku od ostalih figura koje su manjeviše rađene minucioznom tehnikom sa nevidljivim potezima četke, on je slikan pastoznom tehnikom slobodnih poteza.

Nasuprot ovoj figuri desno se nalazi lik redovnice sv. Tereze, koja blagim pogledom prati zbi vanje držeći raspeće u desnoj ruci. (sl. 4).

Njeno lice je gotovo muškog izgleda i ne toliko zanesena ovim događajem. Tamno-zelena redovnička mantija, sada već pocrnjela, bijeli okovratnik, lice i ruke svijetlo-smeđeg okera, stapaju se u jednu cjelinu.

Na pravougaonom postolju u desnom donjem uglu slike nalazi se slabo vidljiva signatura: Christof Tasca P. 1717. I pored toga što je godina zapisa kasnije osvežavana vidljive su konture prvobitne autentične boje. Budući da je većina slika,

kako u našoj Republici tako i u čitavoj zemlji bez ikakvih signatura, to je značaj ove slike veći, jer smo u mogućnosti da pratimo način nabavke djela, poručioaca-ljudi koji su imali umjetničkog ukusa, iako ne i većih materijalnih sredstava, a naročito imena umjetnika autora tog djela.

O potpisanom slikaru Christoforu Tasci dobio sam nekoliko podataka od dr. Krune Prijatelja, i župnika Grškovića iz Krka, kojima se ovom prigodom najljepše zahvaljujem. To je osrednji talijanski barokni slikar iz Bergama blizu Milana, koji je i inače zastupan sa svojim djelima u našim krajevima. On je izradio za katedralu u Krku seriju slika koje prikazuju: »Posljednju večeru«, »Krista koji hrani pet hiljada ljudi«, »Žrtvu Abrahamovu« i »Kišu mane«. Na kompoziciji »Posljednja večera« nalazi se također signatura Christofus Tasca Bergamen P 1706.

Za naše lokalne prilike, kao i za cjelokupni umjetnički fond ove vrste u Bosni i Hercegovini, koji je ionako vrlo skroman, ovo djelo ima poseban značaj.

Vrijeme i način nabavke ove slike, kako iz arhivskih podataka tako i usmene tradicije, za

Sl. 3. Madona sa svecima (detalj)

sada još uvijek ostaje nepoznat. Ona je najvjero-
vatnije nabavljena oko 1848 godine, poslije otcje-
pljenja Hercegovine i hercegovačkih Franjevaca
od bosanske redodržave i jurisdikcije,² kada je i
podignuta nova crkva na Širokom Brijegu posve-
ćena uznesenju Marijinu. Zato ima najviše zasluga
O. Filip Ćorić koji je: »Ciele dvije godine obilazio
Italiju, da sakupi što više bilo crkvenog ruha, bilo
novčane pripomoći«³ ili fra Petar Bakula poznati
naučni radnik Hercegovine, koji je takođe boravio
duže vremena u Italiji. Slika je početkom našeg
stoljeća prenijeta u samostan, kada je na mjestu
stare podignuta nova crkva.

Na prvi pogled djelo je relativno dobro oču-
vano u odnosu na starija djela koja nailazimo po
našim crkvama i zbirkama. I pored toga ima ne-
koliko što većih što manjih oštećenja, koja su vid-
ljiva na priloženim reprodukcijama. Iako se već
duže vremena slika nalazi na dosta sigurnom mje-
stu, potrebno je preduzeti što hitnije konzervator-
ske zahvate. Čitava njena površina mnogo je po-
tamnila zbog čađi i prljavštine koja se nagomilala
tokom vremena, a na velikoj površini skinut i
oguljen pigment. U novije vrijeme slika je zbog
osvježenja boja nestručno čišćena. Tada su figure
premazane lakom slabog kvaliteta koji se cijedio
i tako ostavio niz malih ispupčenih kanalića, što
se može boljim čišćenjem lako odstraniti.

Mehaničkih oštećenja i trulih izgorjelih mjesta
ima desetak manje površine i jedno veće u donjem
lijevom uglu. Ovi dijelovi mogu se stručno retušir-
ati bez novog doslikavanja većih partija, čime se
neće mijenjati prvobitni izgled slike. Naročito je
težak problem sa dijelovima ispucanog naboranog
platna i podlogom sa koje otpada boja u površini
od nekoliko decimetara. Raspeće koje drži sv. Te-
reza teško je vidljivo i jedino na njemu se primje-
ćuju doslikavanja dok na ostalim mjestima to
ne zapažamo.

Slika je rađena na jakom lanenom platnu iz
jednog komada, koje je vremenom oštećeno, pa je
kasnije — možda prije pola stoljeća pozadi ojačano

Sl. 4. Madona sa svecima (detalj)

tanjim platnom sastavljenim iz tri dijela. Okvir
slike nije originalan barokni, već novijeg datuma
kada je i slika skraćena po rubu, a što je vidljivo
po kidanju prstiju figure sa desne, i ogrtača sveca
sa lijeve strane. Prema sadašnjem okviru slika se
nalazila pod staklom i zaključavala se.

Nužno bi bilo sliku naljepiti na čvrsto novo
platno i odmah prići konsolidiranju podloge, retušir-
iranju mahanički oštećenih dijelova i nagorjelih
mjesta.

Po svom umjetničkom kvalitetu ovo djelo spa-
da među bolja likovna ostvarenja baroknog stila
u Bosni i Hercegovini i prema tome potrebno je
staviti ga pod zaštitu države.

² O. fra Radoslav Glavaš: Spomenica 50-godišnjice
hercegovačke franjevačke redodržave, Mostar 1897,
str. 44.

³ O. fra Radoslav Glavaš: Navedeno jelo str. 45.

CONSERVATION D'UN TABLEAU BAROQUE DE SIROKI BRIJEG

L'article ci-dessus donne la description du tableau représentant l'Assomption de la Vierge qui se trouve dans le couvent des Franciscains de Siroki Brijeg, près de Mostar. Ce tableau est l'oeuvre du peintre baroque italien Christof Tasca, dont les peintures se trouvent d'ailleurs dans nos régions. Elles remontent à la première moitié du XIXe siècle. Le tableau en question représente, avec une technique de virtuose et dans d'agréables coloris, l'Assomption de la Vierge qui, portée par deux anges, figure dans la partie supérieure de l'oeuvre, la partie inférieure présentant la longue silhouette d'un saint, aux lignes typiquement baroques, qui fixe son regard extasié sur la Vierge, ainsi que la figure de sainte Claire dont les

traits reflètent un peu moins d'extase (Fig. 1, 2, 3, 4). La signature du peintre se trouve au bas de la peinture près des pieds de la sainte: Christof Tasca P. (inquit) 1717.

Le tableau est en assez mauvais état, car indépendamment de la saleté qui s'y est accumulée au cours de 150 ans, la couche de peinture s'est écaillée en plusieurs endroits, la toile s'est fripée, et de plus la couche de peinture extérieure a été gravement endommagée, de sorte que ce tableau devra subir d'importants travaux de restauration.

L'article mentionne en outre un tableau endommagé de la Vierge (fig. 5).

CONSERVATION OF THE BAROQUE PICTURE AT SIROKI BRIJEG

There is a wonderful picture »Virgin's Ascension« in the cloister at Siroki Brijeg, near Mostar. It is painted by Cristof Tasca, known Italian painter who worked in the first half of XIX century. »Virgin's Ascension« is painted in magnificent technique and beautiful colours. In the upper part of the picture we can see Virgin who is carried by two angels; in the lower part we can see a saint figure painted in typical baroque technique who looks rapturously at

Virgin. Besides this figure we can see saint Clara too (pictures 1, 2, 3, 4). The painter's signature is at the bottom of the picture, near the saint's feet: Cristof Tasca P. (inquit) 1717.

The picture is rather damaged (its pictorial layer and the canvas). Therefore it requires large conservation.

In the article the author mentions one damaged picture of Virgin (picture 5).